

Pipi-wharaukoā

H. F. KUPU WHAKAMARAMA

Te Pipiwharaura, he Kupu Whakamarama.

Nama 20.

GISBORNE.

Oketopa 1899.

KUI! KUI! WHITIWHITIORA!

Kanui nga reta kua tae mai kia matou, he ui mai na nga hoa i te utu mo ta tatou pepa. E nga hoa, kaore e whakaritea he utu, kei te whakaaro o te tangata te tikanga. Ko ta matou hiahia e hana i te mahi moni, engari he whakaako i te tangata, he tohutohu i a ia kia mohio ki te pai, ki te hari. E kore matou e whakaparahako ki te hereni kotahi a te rawakore, e kore hoki e arai i te tekau hereni, i te pauna, nuku atu ranei, a te rangatira. Ina te tikanga he, ko te homai a te tangata he moni nei ano ana i te hereni kotahi, e mea ana ia na raua tangata e utu he pepa maha. No te ware tenei whakaaro. Kia mohio hoki koutou he nui nga moni e pau ana i te utunga i nga tangata ta i te pepa, i te utunga hoki i era atu mea e pa ana ki te pepa. Ki te tuku mai i te moni, me tuku mai i te nooti o te Pou Tapeta i roto i te reta. Kia kino mai ta koutou haere kia kino ai hoki te tangi a 'Te Pipi.'

E whakamihhi ana matou mo te nui o nga reta tuku mai a nga hoa, engari e pouri ana matou i te iti rawa o te pepa nei e kore e hohoro te ta i nga reta. Kaere te Etita e whakaae me reta anake he korero; a kia kore nga korero o tawhiti, me a matou kupu tohutohu. Kia potopoto te reta ki te tuku mai, hei nga tino korero tonu e pai ana ki te iwi nui.

Ki te tuku korero mai, me whakatuwhera te whare, ka tuhi ai i enei reta ki runga ake i te pane-kuini: *MSS. Only*, katahi ka whakapiri ai te pane kotahi pene. Kia marama te tuhi i nga korero, hei te taha kotahi anake o te pepa.

Rongo hakitikiiri noa ai matou i nga kupu whakaha me Te Pipiwharaura, ko etahi kupu tohutohu mai i tukua a-pukapuka tonutia mai. E whakapai ana te ngakau e nga hoa mo a koutou kupu tohutohu, he whakaaturanga hoki tena no to koutou kaingakau. Kei te mohio tonu matou, kaore ano kia taea ta matou e hiahia ai. E mea ana etahi he nui rawa nga

korero whaka-te-ao, e mea ana etahi he nui rawa nga korero whakapono. I whakaurua ai nga korero whaka-te-ao kia ngahau ai te tangata ki te korero i 'Te Pipi,' hei *tiamu* mo te taro ara hei whakareka i te taro kia kainga ai e nga wairua ngoikore hei whakakaba. Kaore a te Maori nupepa pera me te pakaha e weheketia ai nga korero o te ao. Te tino nuinga o te Maori he koroukore ki nga korero whakapono ahakoa reimana, ahakoa mimita. Mo te ki a etahi he nui rawa nga korero whakapono, e whakaha ana matou. Kaore, nui ke atu nga korero whaka-te-ao o roto i 'Te Pipi' i nga korero whakapono. Ko to koutou hiahia kia kore rawa he korero whakapono, kia hoatu ko te *tiamu* anake, kuaa he taro. E hea ma, kia mohio tatou katoa ki tenei 'Nga tino korero o Te Pipiwharaura ko nga korero whakapono.' Te taha nui, rangatira o te tangata, ko tona taha wairua. Ko matou kei te mohio ki te painga mo koutou, ko to koutou hiahia kia hoatu he anga anake, he papapa. Tirohia a matou korero mo 'Nga mea ngoikore.' Ko nga iwi whakapono kaore i te pai ki nga korero whakapono, — he whakapono Parihi — ko nga iwi kaore nei e rangona ana to ratou whakapono nui atu te manaaki i 'Te Pipi.' Ko nga tangata e hiahia ana kia uru nga korero whakapono, kaha atu ta ratou tautoko i te pepa, kotahi te tangata i tuku mai e £6; ko nga tangata e kore ana e pai ki nga korero whakapono, iti noa iho te tuku oranga mai, a ko etahi kore noa iho. Na te whakaturanga i 'Te Pipi' ki runga i te whakapono, i manaakitia ai e matou a i mahi ai hoki au i runga i te utu kore. Kua wareware koutou ki te tutira o te wairua, tihana, hihengaro, whenua?

Kaati ra e tuku iwi kaingakau, he tohutohu na ta koutou manu. Kuaa e tuhia mai nga pukapuka ki te pepa, ki taku ingoa, e haere ana au ki Whakatu (Nelson) a tenei ra ano, mo nga marama e hia ranei ranei. Ma raua ringa atu e whakairo ta tatou taonga i muri

nei. Hei konei ra, e noho, kia u, kia u rawa ki te huri, ki te rangimarie, ki te ora, ara ki te matauranga ki te Atua.

Na to koutou pononga
Reweti T. Mokena Kohere.

PARIHAKA.

I uia e te Etita o te Pipiwharuroa ki a Heta te Kani-a-takirau nga korero o te haere-nga o tona ope ki Parihaka ki te hui a te Ringata i reira. Hui katoa tona ope e 47. Ko Hoani Ruru tetahi o nga kaumatua o taua ope he haere ki a Tohu. I whakamahi a Heta mo nga haka poi o Parihaka, e ono matua ki te ta-mai ki te poi. Ko nga kakahu he hiraka he ma, he kakariki. I whakamahi ano ia mo nga whare papa, nga whare kai, me nga whare noho. Te whare hui o Tohu e rua nga whakaparangana, e wha tepu ki runga e rima ki raro. No Te Whiti te whare mai ata, i eke pea ki te wha-tekau nga ruma. Te kai i rite ki ta te pakaha, i wehea ano nga tuari me nga tangata tuu paraoa, engari towa ai ki te utu mo te kai, ahakoa manuhiri. He tikanga hou tenei i te ao, ara te tono i te manuhiri ki te utu. Ko nga huatahi ano o Parihaka etahi mea atahua, tino pai atu. E puta ana ano etahi kupu whakamahi mo te kaha o Te Whiti ki te whakapai i tona pa. Otira kei nga tangata e tino matau ana ki Parihaka e mohio ana nga kino o te tikanga a Te Whiti. Ko waho o Parihaka i pai ki te titiro atu, otira ko roto he rite ki te rua tupapaku. E tangohia ana nga moni na nga uua nei o te tangata i whiwhi ai, hei whakahaere i nga tikanga a Te Whiti. Ka hunaia nga moni a te tangata ki Parihaka, ka hoki rawa kore ia ki tona kainga ki tona hona ki ana tamariki. Ka tangi nga tamariki i te hia-kai, ka noho ia a Te Whiti i runga i tona torona poropiti ai. I roto i nga tau 11 e £7000 te moni a Ngati-ruanui i ngaro ki Parihaka, kaati inaianei ki taku rongu kua pakaru taua iwi ki waho, ka mutu rawa ta ratou hoki atu ki Parihaka. I panuitia e tetahi o nga nu-pepa o Poneke te korero a tetahi pakaha i tac ki Parihaka, mo te ki mai a nga tangata o Parihaka ki a ia ko to ratou "atua he pia he wahine." Kaore matou e mohio ki te take i manawanui ai nga iwi e whakamatapotia ana, e whakatanariki ana e Te Whiti raua ko Tohu. Ina tonu pea na te iwi kuaere. Kaore e haere ana nga tamariki o era iwi ki te kura, na reira kei te tino Maori tonu o ratou ngakau. E ki ana a Heta ki te whai-korero a Te Whiti raua ko Tohu nui atu

te whakamoemiti o raua iwi. Ki te ki a Tohu ko ia te kingi me te Atua, ko te Kariti te Mihaia o tona whakatupuranga, ko ia ano te mihaia o tenei whakatupuranga. Ko wai te tangata chara nei i te porangi e whakapono atu ki enei tu korero. Ka kataia enei korero e nga tamariki pakupaku o enei takiwa. Te kaha o te tangata ki te kohakohu. Te mea pai ma Tohu mehemea ko ia te mihaia, me whakaao ia kia ripekatia ia, tauu rawa kia toru nga ra katahi ka ara ake ai. Otira homai ki tona iwi ka whakapono tonu, me te waiata "ko Tohu te kingi me te atua." He tino tamariki. Kua poropititia e Tohu e toru tau e tu mai nei ka riro katoa i a ia te whakahaere o te Motu nei, (ka mate hoki pea te pirimia). Ka poropititia hoki e matou, mehemea ka ma tonu a Tohu i roto i enei tau e toru, tera ia e ki "na te mea, na te mea i he ai tona kapu." Kei te mohio tonu a Te Whiti raua ko Tohu he tihanga ta raua mahi. Tino tupato atu raua kei titiro nga kanohi o raua iwi. Kaore raua e whakaao kia rangona etahi reo ke, reo whakamarama i o raua iwi, kei kitea to raua tihanga. E ki ana a Heta kotahi tino ra i korero a Te Whiti ki a ratou, (nana noa kaore e ngenge—he aha anake ra ana korero?) otira kore rawa a Te Whiti i tuku i a ratou kia whai kupu atu. He aha te take? Ma te ngakau whakaaro, e whakanoiki.

TE TEKA.

I te whakatanganga a Mr. Hawkins, he kai-whakawa i tetahi keehi i korero teka ai etahi o nga ponu, ka puta ana kupu tino kaha mo te weriweri o tenei hara o te korero teka. I mea ia: "Ko te korero teka i roto i te whare whakawa kua mahia tohungatia, e ata whakaritea ana hei whakapohihi e te ture, otira kaore tenei tikanga i te kinongia e te tangata. E tino biabia ana au kia whakatahuriatia te nuinga o te tangata kia weriweri ratou ki te teka—ki tenei tikanga tutuu, tino whakariharitia, tino weriweri i nga wa katoa, a tino kino rawa atu ina mahia i roto i te whare-whakawa. I kaha ai tenei tikanga na te kore o te nuinga o te tangata e whakakino ki te kino. Ko te teka te pa piringa o te pononga, o te waero-kumene otira he mea whakataurekareka i te tino tangata." E te iwi Maori e tau ana ranei tenei tohutolu ki a tatou? Pehea ai tatou i roto i nga whare whakawa, i nga whare kooti? "E Ihowa, whakaorangia toku wairua i te ngutu teka, i te arero hianga."

TEREIWHU.

I tera putanga o Te Pipiwhararua o i whakaaturia e matou te whakataunga o te whakawakanga tuarua i a Kapene Tereiwlu, (Captain Dreyfus), a i puta ano hoki etahi kupu ruarua a matou mo tenei tangata rongonui i te tubinga o Akubata. Kaore he korero i rite mo tenei te kaha, te aroha. Kia tino matau ai nga kai-tautoko i a Te Pipiwhararua ki te take o tenei korero, me tiki rawa ta matou korero ki te whanautanga mai o Tereiwlu.

He tauwhaingā tonu te mabi a te Wiwi me te Tiamana, mo etahi whenua ko Arahahi (Alsace) me Roreine (Lorraine) nga ingoa, kei runga i te rohe o Parani me Tiamana. I tu he pakanga nunui ma enei mana; i ta raua pakanga whakanutunga ko te Wiwi i mate, a inaiane kei a Tiamana a Arahahi me Roreini E waiho ana enei whenua hei take puhachae ma enei iwi tokorua. I te matenga o te Wiwi panuitia ana kia whiriwhiri nga tangata o Arahahi i ta ratou taha e pui ai, ko Parani ko Tiamana ranei. O nga tamariki tokowha a Tereiwlu, he Hurai tino rangatira, tokotoru i huri ki Parani, te mea whakanutunga o taua hunga tokotoru ko Arawhe, ko te tangata mona nei tenei korero.

I biahia a Arawhe hei hoia ia, a i tona kaha, i tona ahuhenua, i puta ia i nga whakamatautauranga katoa o te mahi hoia, i tu hoki hei kapene - te Hurai tuatahi tonu ki te tu hei kapene mo te ope hoia o Parani. Ahakoa nui te moni i a ia kaha tonu ia ki te mahi i tona tari, ki te ara roa i te po. Ka haere etahi ona hoa apihā ki nga mabi ahuaereka ka noho tonu a Kapene Tereiwlu ki te tari mahi ai, kaore e aro atu ki nga mahi kai-waipiro, purei-kari a ona hoa, a na wa ra ka kino ona hoa ki a ia. Tetahi take i kinongia ai ia e ona hoa, he nui no te moni i a ia, na tona Hurai tanga hoki tetahi. I he noa iho te whakahaere i nga mahi o te Tari whaiwhai, ko nga moni i whakaritea mo nga mahi tutei i kainga e nga apihā. Hei buna kei kitea to ratou he, ka whakapaea a Kapene Tereiwlu he tutei na Tiamana.

I te tau 1894, ka hopukina tetahi pukapuka e mauria ana ki Tiamana, he whakaatu i nga tikanga me nga mahi buna a te Tari whaiwhai o Parani. Ko taua pukapuka na Meiba Ebetaheibi (Esterhazy) i tubi, hei bangarau mana. He tangata whaimana ia, na reira weli ana ona hoa ki te whakahaere i a ia, katabi ka kua na Kapene Tereiwlu i tubi taua pukapuka. I hoboro ai te whakapae i a Tereiwlu na te mea, e tino kinongia ana nga Hurai katoa i Parani i taua tau. I ki hoki etahi tangata mohio na Tereiwlu tonu te tuhituhi o te pukapuka. I te ra i hopukina ai ia nui atu

tona pouri, no te mea he kaha atu tona aroha ki tona whenua, ano he whaiapo nana. Koia nei etahi o ana kupu i roto i tona reta ki tona wahine, i te mea kua hopukina ia:

"Aue, e taku whaiapo e Parani, e arohatia nei e toku wairua, e toku ngakau, e toku hinengaro, e whakapae ana ranei koe i au mo tenei bara weriweri? Ko te Atua taku e tumanako ai, ko te tika e kore nei e taea te pehi; ka kite aku hōa hōia i toku hara-kore, a ka whakarongo mai ki au. Ka kite ratou i te hara-kore o taku kanohi, o taku wairua, o taku ahua katoa, kei te mohio katoa hoki ratou ki a au. Na kōnei e toku ari-manawa ki a au to moe, kei awangawanga moku."

Otira i te kino o nga hoia, whakataua ana te he ki a ia e te Kooti o nga Hoia. I te panuitanga i tona he 100,000 hoia ki te matakitaki, 100,000 tangata ki te whakarongo, ki te tauno i a ia. E wha nga hoia na ratou ia i arahi mai ki te marae; no te tunga i te marae ka whakarewa ia kia tu ana ko ia anake. Ko te haerenga mai o te kai-panui i tona he, ka karanga, "E Tereiwlu e kore koe e tika hei hoia, na reira ka whakataurekarekatia koe." Rongo kau ana a Tereiwlu, ka tu ona ringaringa ki runga ka karanga, "Kaore aku hara, ka oati au kaore aku hara. Vive la France, (kia ora tonu a Parani)." Ko nga tohu me nga whakapaipai o ona kakahu hoia i haebaca, ko tona hoia i whatia, katabi ka panga ki te oneone. Muri iho ki arahina ano ia ki te whakamatakitaki haere ki te mano o te hoia. Otira i maro tonu tona tu, kore rawa ia i muminuini. I tona hangaitanga ki ana hoia ake, ka karanga ia ki ona kai kohuru, "E whakataurekareka ana koutou i te tangata hara-kore." I tona kitenga atu i nga kai-tuhi o nga nupepa ka karanga atu ia, "Panuitia ki Parani kaore aku hara;" engari ko nga whakahoki mai i taikaha; i karanga mai te tangata, "tuturi," "e Hura," "taurekareka," "Hurari weriweri." I te mutunga, ka whaoia ia ki roto i te kooti, ka mauria ki te kaupuke hei mau i a ia ki te Motu Rewera, he motu iti e tata ana ki Amerika ki te Tonga. I whakaritea ia mo te mate tonu atu ki taua motu.

E wha nga tau i noho herehere ai a Tereiwlu ki Motu Rewera, whano tata tonu ka mate i te kino ona kai tiaki ki a ia. I whai ratou kia mate ia, i tohe hoki kia patu i a ia ano. Ko nga pukapuka mai ki a ia kaore i hoatu, heoi kore rawa ia i rongo ki nga korero o te kainga, o te ao, kaore ia i mohio ki te ahua o tona wahine, ona tamariki. I tona panga e te piwa, ka haakawhioia ona ringaringa, ka herehere-nga hoki ia ki tona moenga, otira i tona whakaaro tera ano e mohioia tona harakore, kore rawa ia i whakaae kia mate ia. I nga wa

e ora ana ia hereheretia ai ona waewae ki te rino, na wai ra ka hou te rino ki roto i te kikokiko. E peneitia ana ia ka tu mai he manua, he mea whakabau mai na te kawana-tanga o Parani kia tikina mai a Tereiwahu kia whakawa tuaruatia. Mahue iho ana i a ia te Motu Rewera, me nga tangata a te rewera.

I te whakataunga i a Tereiwahu mo te mate tonu atu ki te Motu Rewera, kore rawa he tangata i whakaaro tera ia e hoki mai ki te Ao-tu-roa, ofira no muri mai ka puta he korero hou, rongona ana he mea patu kohuru taua tangata na ona hoa apihia. Ko te kinonga tenei i kino ai te Wiwi, ko te wehenga hoki o te iwi nui. Te tangata tino kaha rawa atu ki te tohe ki a whakawa tuaruatia ano a Tereiwahu, ko tona wahine. I pitihonatia e ia te kawana-tanga, i korero ia ki nga tangata rangitira, ki nga tino roia. Ko tetahi tino tangata ko Hora (Zola) i awhina i a ia, i tulituhi i te kohuru-tanga i a Tereiwahu ki roto i nga nupepa. I te whakawakanga i tenei, paraia ana ki a puta ki waho o Parani. I te kaha rawa o tenei korero patu ana tetahi o nga tino pono i a ia auo, ara a Piriniha Henare. I te uiuinga a te Hupirini kooti i te hara o Tereiwahu, kua ana kahore he hara o taua tangata ko te pukapuka na Meiha Ebetaheibi ke i tulituhi, kaati e tika ana kia tirohia ano tona he. I tenei wa i oma a Ebetaheibi ki Ingarangi. Kua korerotia ake te whakahokinga mai i a Tereiwahu ki Parani.

I te taenga mai o tona manua, e tu ana te marangai, katahi ka whakaungia noatia iho ki te akau, he huna kei rongonga e te tangata, engari i whakaaturia ki tona wahine. I haere mai tona wahine ki te whakataki i a ia, a i to raua kitenga heoi ano ta raua korero he tangi, he ngunguru, me te matakitaki ano nga hoia tiaki. Te ahua o Tereiwahu rereke, kua hina, kua tino hireki, abakoa ka 39 ano ana tau. Tangi ana ia i tona rongonga i te riri a te iwi mona i muri i a ia, mo te kaha hoki o tona wahine. I nga tau e wha i noho ai ia ki te Motu Rewera kore rawa ia i rongo ki nga korero o te ao.

I tu te whakawa tuarua ki Rene, he taone iti kei te pito ki te tonga o Parani. I mauria ai ki reira, kia kore ai e nui te tangata. I whakakakahuia a Tereiwahu ki ona kahua apihia hoia, ko ona tohu me ona whakapupai i haehae ra na tona wahine i tui. I te putanga mai i te whare herehere ki te whare whakawa, i te hokinga hoki, he ope hoia ki te arahi ki te tiaki i a ia, he tupato kei kohurutia e ona hoa riri. Tokorua ona roia ko Temanga (Demange) me Rapori (Labori), ko etahi o nga tino roia o te Wiwi. Tino kaha atu a Tereiwahu, ki te whakaatu i tona hara-kore; ki te rongo ia i te korero teka, ka whakaboki tonu atu. I te tino

kaha o tetahi ona roia, o Rapori puhia kohuru-tia ana, he whai na te hoa riri kia mate kia riro hoki nga pukapuka. Kaore taua maia i mate, na te takuta i tango te mata. I a ia e takoto mate ana ko Temanga ki te whakahaere, ofira kotahi ano te wiki kua maranga, kei te whawhai ano ki nga kai patu i a Tereiwahu. Ko te ao katoa inaianei kei te tutari tonu ki te whakataunga, kei te mea hoki e kore e hapa te ora o Tereiwahu, i te tino kaha ona roia, i te pai o nga korero a etahi o nga pono. I te whaikorero a Temanga i mua atu o te whakataunga, e iwa haora me te hawhe i korero ai ia. He tino whakamiharo te whaikorero a taua tangata, i whakapau e ia tona kaha katoa, kia ora ai tona hoa. I karanga ia ki te Atua kia whakamaramatia nga hinengaro o nga kai-whakawa, o te iwi, kia u ai ratou ki te tika. I te pai o te whaikorero a tona hoa kaore a Rapori i korero. I puta te tino whakawhetahi a Tereiwahu ki a Temanga. E wha haora me te hawhe i whiriwhiri ai nga kai-whakawa. Ko Tereiwahu i mauria he ruma ke i mua atu i te whakataunga. I te putanga mai o te kupu kua kitea te hara o Tereiwahu, a kua whakaritea kia kotahi tekau tau mona ki roto i tetahi pa herehere ai, hotu ana te manawa o te mano o te tangata, ko Temanga i rahi tonu tona roa ki te tangi. Ka tu a Rapori ki runga, ka haere ki te whakaatu ki a Tereiwahu i tona mate. I tonu tangi atu tana roia: i tona awhinga i a Tereiwahu ka ki atu, "Kua whakamatea ano koe, engari kaore e whakahokia ki te Motu Rewera." Te rongonga o Tereiwahu ka karanga, "Whakamarietia taku wahine." ko tona takotoranga ano kua hemo.

I tino mura te riri o te ao katoa ki Parani, i whakaarotia hoki kua tino marama te hara-kore o Tereiwahu. Nga whenua i tino riri ko Ingarangi me Amerika. I patua mai te waea o Ranana, "Whiti ana te poho o Ranana i te whakaitakariri." I mea te Taima nupepa. "Ko te whakataureka karanga weriweri atu tenei i te ture." I ka whau nga minita mo te whakaha i te whakataunga. I mea tetahi minita Hurai, "I hara noa iho te matenga o te Wiwi i te Tiuka o Werengitana i Wataru, ehara noa iho te ratou whakamatenga i Hitana katahi ano ia te mate whakabarabarā, he kohuru tangata." I whakahaere tikanga nga tangata o Amerika mo te patu i te whakakite-kite nui, ara i te Ekipihana ki Parani a tera tau, ko te kara a te Wiwi i tahuna ki te ahi. Ko te kingi o Tiamana i mea kore rawa atu ona piringa ki a Tereiwahu. I whai etahi ope tangata i Itari me Ahitiria kia tukitukia nga tari o te Wiwi i o ratou whenua. Na nga pirihimana i arai. I patu waea nga Paremete o Ahitereiria, me te Niu Tireni ki te wahine

a Tereiwahu, i penei nga kupu, "Ano to matou pouri mou." I pania e nga pakeha o Te Aroha te kara a te Wiwi ki te hinu whenua katabi ka tumataria ki te ahi, me ta ratou karanga "God save the Queen" (Ma te Atua e tohu te Kuini), "Groans for France," (Ngungurutia te Wiwi.)
u ———— u ———— u

He inoi iti nei ta Te Pipiwharanoroa i te tangata o Akuhata, "E te Atua whakaarohia te hunga e patua heia ana." I te wehi o te kawanatanga o Parani mo te riri o era atu mana nunui, i to ratou mohio hoki ki te haka-kore o Tereiwahu, whakaputaina ana a Tereiwahu, a kaati inaianei ahakoa ko tona tinana kua mate kua ruwha ana i te pouri, ko tona wairua ia kei te hari i te mea kua whakahokia mai ia i te reinga ki tona wahine aroha, ki ona tamariki kaingakau.

R.T.M.K.

NGA MEA NGOIKORE.

(Te timatanga o tenei korero kei te Nama 19.)

7. He kotiro iti. 2 Kingi v. 2.

Otira nana i whakaatu te huarahi o te ora ki te rangatira nui o Hiria kia Naamana. Kaha ke atu te tamaiti e mohio ana kia te Karaiti i te kai-kauwhau kaore nei e mohio, ki te whakaatu i te huarahi o te ora ki te tangata e ngauru ana e te repera o te haka. "He tamaiti ririki mana ratou e arahi." Haha xi. 6.

8. He tamaiti iti. Hoani vi. 9.

Na nga taro pare e rima, me nga ika no nahi e rua a tenei tamaiti i whangai nga mano e rima, a i makona ratou katoa. Tekau ma rua nga kete i whakakia ki nga toenga. Wai-hoki ahakoa he iti toku kaha, aku mea ranei hei whangai i te mano tangata o te aro, me hoatu taua iti kia te Karaiti, mana e whakaranea. Mehemea tenei tamaiti kaore i tapae i ona kai iti ki a te Karaiti, engari i mea mana tonu e whangai te 5,000, e kore rawa atu e awhi-whiwhi ki te ora. He maha nga tangata kei te aha ma ratou ano e whangai te tangata; ki te mea ra?

9. He tangata kuare, ware. Mahi iv. 13.

Konga akonga a te Karaiti ehara i te rangatira; he tangata hi-ika noa iho. Kaore ratou i tae ki nga Kareti. Otira ko ana tangata ano i tonoa nei ki te kauwhau i te Rongopai ki te ao katoa, kia haere ki te whakatahuri i te kingitanga o Hiria. Mehemea ana no enei ra ka kataia, ka tawaitia enei tangata hi-ika mo to ratou waha ki te haere ki te kauwhau i te

Rongopai ki te ao katoa. Tera e kiia atu e te tangata "Haere ki te Kareti i te tautahi, kia puta mai koe i reira ka kauwhau mai ai kia matou. Te parau o te 'pi-ho' ki te kauwhau!" Ae pea! otira i taea e ratou te ao katoa, i mohio i a ratou, te kauwhau. I wiri te tangata i a ratou kupu. I te ra o te Petekoha e 3000 nga tangata i ripeneta i runga i te kauwhau kotahi a Pita, a ehara nei i te tino kauwhau rawa. Inaianei ahakoa pau te 3000 kauwhau e kore rawa pea te tangata kotahi e ripeneta. Na te aha i penei ai? "A mihiro katoa a a ratou, pohehe ana, ka mea tetahi ki tetahi, He aha tenei?" Kaore enei tangata i tae ki nga Kareti, otira na te Karaiti ratou i whakaako. I whakaako ki te aha? ki te inoi. Kore rawa atu he whakaakoranga kotahi a te Karaiti i ana akonga ki te kauwhau. Na te aha tenei? Na te kaha o te Wairua Tapu o te Atua i ki nei nga Apatoro i te ra o te Petekoha. "Na haere koutou." Matiu xxviii. 19. Muri tata tonu iho hoki ka mea ia "Otira kia noho koutou ki te pa ki Hiruharama, kia whiwhi ra ano koutou ki te kaha i runga." Ruka xxiv. 49 ara ki te kaha o te Wairua Tapu. Mahi i. 8. Me tatari tonu kia whiwhi ra ano ki "te kaha i runga," ka tika ai, kia koi ai te kauwhau ki te whakatahuri i te ngakau o te tangata. Amine. Tirohia hoki Hoani xv. 5; Piripai iv. 13; me i Kori. i. 27-29. "Ko wai tenei i whakaha-wea nei ki te ra o nga mea ritiki?" Hakaraia iv. 10. "Kei whakaha-wea ki te iti o tama; he iti tangata he rongu kua hau."

• Ki Te Pipiwharanoroa, — E manu, tubia e koe tenei whakatakinga i nga Karaipiture, hei korero ma te Kahui a te Karaiti. Ehara i te kauwhau, engari he mea huruhuru no roto i te Paipera, i tetahi Ratapu nui te marangai. He nui te maramatanga i puta mai ki toku nga kuu i taku tirohanga i taua Kupu Tapu. E kore e tupu te Karaitiana ki te kore ia e whangai i tona wairua ki nga kupu a te Atua. "Hihiatia atu te waiu timihanga kore o te kupu, ko te mea hoki ia e tupu ai koutou." i Pita 2. 2. "I kitea o kupu, a kainga ake e ahau, kia au hei whakakoa hei whakahari o kupu mo toku ngakau." Here. 15. 16. Ehara au i te mimita engari he whakarite i ta Hoani 5. 39.

E nga hono aroha, he mea tino nui tenei hei tauratanga ma tatou, ara ta Hoani i tubi nei. Hoa. v. 39. E tautoko ana matou i tona ki e kore te Karaitiana e tipu ki te kore ia e kai i nga kupu a te Atua pera me Heremaia. He aha te tangata i kai ai? Ko nga wahi pai o a tatou kai e tangohia ana e nga toto hei whangai hei whakakaha i nga wahi katoa o te

tangata, waihoki ko te kai i te kupu a te Atua hei whakakaha i te tatou tangata wairua. Me ata tīro e koutou ta 'Ihoani v. 39' whakatakinga i ana korero. Te mea pai ma etahi tangata tokomaha, ma te whanau kotahi ranei e tīro nga rarangi i whakaaturia e Ihoani v. 39. Tena koutou katoa. Te Pipiwhararua.

TE MOE.

Kei pohehe nga tangata moe i nga karakia-tanga e kauwhau ana au kia ratou; ina noa taka kupu kia ratou na, ki te karakia kua e takoto i roto i te parakete, kua e whakawhirinaki engari kia poupou te noho. Ko te tangata e whakawhirinaki ana i roto i te parakete e powhiri ana ia i te moe kia haere mai kia ia. He takiwa ano mo te oho, he takiwa ano mo te moe; he takiwa ano mo te ora, he takiwa ano mo te mate. He mea aitia te moe i etahi takiwa. Na te moenga o Hamahona i tapahia ai ona makawe e tana wahine; na te moenga o Haora i riro ai tona tao me tona ipu wai i a Rawiri; na te moenga o nga akonga i uru ai ratou ki te whakamatautauranga. "Kia mata-ara koutou me te moe, kei uru ki te whakama-tautauranga." Ki te huanga e moe ana i roto i te hara ko te kupu tenei a te Atua; "Maranga, e tenei e moe nei, ara ake i te mate, a na te Karaiti koe e whakamarama." Oira he mea tino ataahua te moe, he tino rongoa. Kia tau te hukapapa, kia ua ranei, ka mahana te moenga, "ka kīno te haere a te moe." I waiatatia e tetahi pakaha reo reka:

"Something attempted, something done

That earns a night's repose."

He mahi i timataria, he mahi i oti

Po iho reka ana te moe

Ae, ko te tangata ahu whenua e mohio ana ki te tino painga o te moe. Te hokinga mai i te mahi kanui te mauiti, a te takotoranga moe tonu atu, ma te tangi rano o te hehei e whakaoho. I mohiotia e Horomona tenei, ina hoki i mea ia: "Ahakoa iu, ahakoa nui te kai a te kai-mahi, ka reka ano taua moe; te tangata taonga ia, e kore ia e tukua e oua taonga kia moe," (Kai Kauwhau 5. 12) engari ka maharaha tonu mo ana taonga. „He minamina ki tenei (ki te moni) i kotiti ke ai etahi i te whakapono, a werohia putia iho ratou e nga manaa maha." i Tim. 6. 10. E mea ana te nuinga o te tangata ma te nui o te moni ka kite ai i te hari; kaore engari ma te hīn-garo kua houhia te rongu kia Ihowa. "Mana nei hoki e homai te moe ki tana e aroha ai."

He tangata taonga a Horomona, a i mohio ia kaore ia i tukua e ana taonga kia moe. He mahi nga kingi kei te ao nei kaore i te reka te moe i te awangawanga tonu i nga wa katoa. He kingi nui a Henare te Tuawha no Ingarangi, i te nui o te raruraru ki a ia, kaore ia i ahei te moe, whai noa, whai noa kia moe ia i kore rawa i moe, ka maranga i waenganui po ka whai-korero ki te moe:—

E te moe, e te moe!

Ano te tini o aku pononga tino rawa kore
Kei te moe i tenei haora! E te moe, e te moe ngohe-ngohe,

Ta te Atua rongoa ngawari, he aba koe i wehi ai i au
Te hoki mai ki te pehi iho i aku kano,
A ki te toroni i aku mahara ki te wahi o te warewa-
ranga?

He aba e te moe i poka ko ai koe ki nga moenga ku-
kawhare,

A wharoro rawa i runga i nga moenga maro,
Ma te ngunguru o te rango e whakaware kia moe;

Mahue mai nga whare kakara o nga mea rarahi,
Nga moenga i ata wharikitia ki raro i nga tauau ko
ura,

Me te pīoriori ano nga hanga tangi reka?

Katahi te Atua kurapa, awahi ke ki te ware,

I runga i nga takotoranga wariwari; ka waiho to te
kingi moenga,

Hei whare mate, hei pere whakaoho?

Ka kake rawa ranei koe ki nga maibe aweawe

Ki te whakakopi i nga kanohi o te tamaiti heramana,
huri ai i tona hīn-garo

Kia moe i runga i te moenga tawhana o te tai;

Te oho te aha i nga hau e kari,

E hopu na i te keokeonga o nga ngaru kori-nui

Ka whakatawhana i o ratou mahunga whakahara, ka
tarewa

Ki roto i te puehu o te rehu-tai, turi ana taringa i te
haruru

O nga reo hūhua o te moana, nana noa te po i kore
e oho?

A ka taea ia tenei e koe, e te moe whakahoa! te wha-
kaware

I te tamaiti hauwatu nei, i roto i nga whakapakepake

Ka whakarere a i a au te kingi, ahakoa

Tino marie, tino ngawari te po

Tini ranei nga hanga hei roroti?

Kati ra, e moe koutou, e te ware waingohia

E kore e au te takoto a te mahunga mau karauna.

KING HENRY IV. PART II. ACT III. SCENE I.

Ko enei kupu na Wiremu Hakipia i wha-whao ki roto i te mangai o te kingi: he tangata tino matau atu ia no Ingarangi, kua mate noa atu. Ata whakaarohia te takoto o tona korero. I riri te kingi ki te moe, mo te haere ke ki te huanga ware ki nga moenga whakari-hariha, ki te tamaiti heramana ranei i te moana tena ko ia ko te kingi, kore rawa te moe e whakaaro mai. Te tino kupu ko te rarangi whakamutunga, "E kore e au te takoto a te mahunga mau karauna."

Na Moe-au Te Karauna-kore.

TE WHAWHAI, KI TARANAWARA.

TE INGARIHĪ KI TE POA.

Kei te Nama 19 o 'Te Pipiwhararoa,' a matou korero mo tenei whenua mo Taranawara, me ta matou whakaturanga i nga take mai o te raruraru ka ara nei i waenganui o te Ingarīhi raua ko te Poa.

KUA ARA TE RAU O TE PATU.

No te ahihi o te Taite 12 o nga ra o tenei marama i tac mai ai te rongu kua tino ara te pakanga, tukituki ana taua rongu ki nga topitō e whā o te ao nei. I tukua e te Poa he waea ki te Ingarīhi i te 9 o nga ra o te marama nei. I penei etahi o nga kupu o taua waea: — "Ko te raruraru ka ara nei i waenganui i a taua me tuku ma tetahi 'Komiti Whiriwhiri' e whakatau. Ko nga hoia Ingarīhi katoa e noho tata ana ki nga rohe o Taranawara, kia tere tonu te whakahohihohi atu. Ko nga hoia kei te moana e haere mai ana, kua rawa e whakaungia mai ki uta, engari me whakahohi tonu atu i te moana. .... Ki te kore e mana mai tenei tono, tac noa ki te 11 o nga ra o tenei marama, ka kiia e te Poa he tautapa whawhai na Ingarangi, a ka ara tonu te pakanga."

Te kitenga iho o te Ingarīhi i te ahua whakamanamana o nga kupu a te Poa, katāhi ka whakaritea to ratou hiahia. Na, kei te haere te whawhai inaianei. He nui te whakamiharo o era atu mana nui, ki te totoa o te Poa, ki te whakaara whawhai ki te Ingarīhi. Kihai i whakaaro ki te kupu mo te mana o Ingarangi e ki ra: 'Ka pau i te raiona te tangata e takahi ana i tona waero.'

E tata ana ki te 18,000 nga hoia a te Ingarīhi kei Taranawara inaianei. Ko Tianara Waiti tetahi o nga Kai-whakahaere o te taha ki te Ingarīhi. He kaumatua ia, engari kua aru ki nga pakanga maha, kua riro ano hoki i a ia te 'Ripeka o te Kuini.' (Ko te tohu tenei mo nga tangata tino toa o nga ope hoia katoa a te Ingarīhi). Engari ko Tianara Pura te tino tangata kua whakaritea e te Kawanatanga o Ingarangi hei Kai-whakahaere mo tenei whawhai. He tangata hapaī papu a Tianara Pura no tona taitanarikitanga ake ano, a kei tona poho ano hoki e mau ana te 'Ripeka o te Kuini.' Kei te moana tonu ia e haere ana inaianei me tona tini o te hoia. Tera pea e tac ki te 80,000 nga hoia katoa ki raro i a ia.

KEI TE TAKATU.

Kei te korikori nga Motu katoa i raro i te

mana o te Kuini, ki te tuku hoia ki te whenua o te pakanga; kua puta hoki te whakaetanga a te Kawanatanga o Ingarangi. I whakaetia ai kia uru nga iwi katoa, i raro i te mana o te Kuini, hei whakamahiara, he iwi kotahi te katoa, he teina he tuakana, ahakoa i tobatohia ki te ao katoa. Ka pa he raruraru ki tetahi wehenga, ka whakatika era atu wehenga ki te awahina. Kia ora tonu te Kuini!

TE OPE O NUI TIRENI.

E 200 nga hoia o Nui Tireni kua riro ki Taranawara i te Haterei nei, i runga i a te 'Waiwera,' he tima nui no te P & O Kamupene. He mea whiriwhiri mai enei hoia no roto i nga ropu hoia katoa o Nui Tireni nei.

Tino nui atu te tangata i haere ki Poneke, — haere rāne, haere wahine, haere tamariki, kia kite i te haerenga o nga hoia ki Taranawara.

E 14 nga tima i haere ki te arahi i a te Waiwera, ki waho o te wabapu o Poneke; me te tangi haere ano nga peene, nga repo, me te tare ano nga haki. Tino kiki ana tima i te nui o te tangata; ki te ki a etahi tangata, i tata ki te 50,000 nga tangata i tac ki Poneke, i taua ra. He waiata-maori te waiata whakahaubau mo te whawhai; penei etahi kupu: 'Kia kaha Nui Tireni! Whawhai maia mo te Kuini, mo te kainga, ake ake ake!'

NGA RONGO MAI O TE PAKANGA.

Kua riro i te Poa a 'Van Reenan Pass,' ko tetahi tenei o nga huarahi atu ki Taranawara. He maunga kei te taiapa i Taranawara; e toru e whā rānei nga huarahi atu ki reira, a ko tetahi tenei o aua huarahi ka riro nei i te Poa.

E rua nga tereina o te Ingarīhi i riro i te Poa, he pu, he paura, he tainamaiti, nga utanga o runga. Ko etahi huarahi o te tereina kua tukitukia e te Poa, ko te waea i tapahia.

E rere ana tetahi tima o Tianara ki Taranawara. He tima tino tere. Te taerua ki te 'Moana Nui,' ka kitea e tetahi manua o Ingarangi. Katāhi ka puta te whakaaro i te kapene kia whaia, kia tōhria. E hia ake haora, kua piri te manua ki te taha; e arahina ana ki 'Port Said,' he taone no Hipu. Kitea ake e 4000 nga kechi pu, paura, me era atu patu mo te whawhai. Katāhi ka utaina aua mea ki tetahi atu kaupuke, ka whakahokia ki Tianara ki te whenua i tukua mai ai.

Kua mau ano i te Poa tetahi tereina o te Ingarīhi; i runga etahi apiha me etahi hoia, riro herehere atu.

NGA RONGO O MURI NEL.

KA KINO TE HAERE A TE INGARIHU.

I te ara o te Hatarei nei, te 21 o nga ra o tenei marama, ka whakaekea e te Ingarihu a 'Elanas Laagte,' he taone no te Ingarini engari kua riro atu i te Poa, i te mea kaore ano ne hoiia i te Ingarihu i tae ki reira. He roa he kaha te pakanga. No te pipiritanga katahi ka kai kino te haere a te peneti a te Ingarini. Hinga ake o te Ingarihu 160, o te Poa 800, huinga nga taotu o tetahi taha, o tetahi taha.

KERENERO (GLENCOE).

I taua Hatarei ano, ka whakaekea e te Poa a 'Glencoe,' he taone no te Ingarihu e tu ana i te mania. Te ope a te Poa e 9000; te ope a te Ingarihu, tiaki i taua taone, e 4000. Te pa o te Poa i runga i tetahi biwi, e 3 maero te tawhiti atu i te taone. Pupuhi tonu iho ai te Poa ki roto o te taone. Tera e tino mate te Ingarihu mei kore te pai o te whakahaere a Kanara Himona. (Ko ia te rangatira o nga hoiia i Glencoe). I whakanaua e ia kia whakakaukaia, nga repo katoa o te Ingarihu, ki nga repo a te Poa. Kaore i roa, kua kimo nga repo a te Poa, kua mutu te paku. Katahi ka whakanaua e ia te kokiri. Ka pai te pupuhi a te Poa i te mea e piki ake ana te Ingarihu i te mwi, me te tere ano te huingahinga o te Ingarini. Te ekenga o te Ingarihu ki runga, heoi ano te reanga. He peneti te rakau i hinga ai te Poa. He nui te whakamiharo o te tangata ki te noronga o tenei pa kaha. Hinga ake o te Ingarihu e 45 i mate rawa, e 200 i taotu. He parekura nui tenei no te Poa; i tata ki te 1200 o ratou i hinga, me tetahi o ratou Tianara.

TE HINGANGA O KANARA HIMONA.

Ka waenganui te whawhai, ara ka timata te horo o te pa o te Poa, ka tu a Kanara Himona, tino kai-whakahaere o te Ingarihu. I pohehe ana tangata kaore i kimo tonu tu. Te taenga o te rongo o tenei parekura ki te Kuini, o te pai hoki o te whakahaere a Kanara Himona, ka puta tana kupu whakanui mo Kanara Himona, ara whakatu i a ia hei tino Tianara.

Otura i tino kino rawa tona tu; e mohiotia ana e kore e ora mai. He nui te pouri e pa ki te Kuini me te iwi katoa, ina mate tenei tangata tino toa.

'Ano te hinganga o te marohirohi!'

(Heoi ano nga rongo korero hua tae mai).

H. K. te Awarau.

HE INOI MO TE WA O TE PAKANGA.

E te Atua Kaha rawa, ko te rangatira koe o nga kingitanga katoa o nga iwi, mau e mutu ai te pakanga i nga wahi katoa o te ao. He inoi tenei na matou ki a koe kia whakamutua wawetia te whawhai ki te pito ki te tonga o Awherika. Whakaputaia katia te nanakia o te tangata hei mea e puta ai tau e pai ai, e neke haere ai tou kingitanga; hohorotia hoki te wa e kore ai tetahi iwi e hapai hoari ki tetahi iwi, a heoi ano ta ratou ako ki te whawhai; tukua mai tenei he whakaaro ki te mahi pai, ki te mahi wawao, a te Rangatira o te Rongomau, a tau tama, a to tatou Ariki, a Ihu Karaiti. Amine.

TE PAREMETE.

Kanui te kaha o te whakahaere i te Turo-Poari, kei te whawhai te Pirimia kia wawe te oti. Ka oti ranei i tenei tau, kaore ranei; hei painga ranei mo te iwi maori, hei mate ranei! I te mea kua tino mohio te iwi maori ki nga tikanga o taua Pire, e kore e whakaaturia e matou. I whakahaere ano a Kaihau i tona Pire Kaunihara.

I puta te kupu a etahi mema pakaha, he whakaha me nga mema maori. I mea ratou kia mutu te pooti mema maori, he kore tikanga no to ratou neho i roto i te Whare. Kaore ratou e whakarongo ana, e mahi ana, hei nga take rawa e pa ana ki te iwi maori, hei te pootitanga hoki mo nga Pire, katahi ano ka korikori. Ki te pooti ratou, ahakoa he aha te mea ka pooti tonu me te taha Kawanatanga, engari a Heke e uru ana ki nga mahi katoa e pooti ana hoki mo tana i kite ai.

Ko nga tangata enei kua whaka-ingoatia mo te pootitanga a tenei tau: -

Te Tai Rawhiti: Wi Pere, Mohi Te Atahikoia Taare Mete.

Te Tai Tuaraki: Hone Heke, Te Aho.

Te Tai Hauauru: Waata Hipango, Wi Ngapakai, Te Aohau Nikitini, Eruera Te Kahu, Takarangi Mete Kingi, Heuheu Tukino, Ropata Te Ao. Kua mutu te tautoko a Kingi Mahuta i a Kaihau, ko tona tangata e pai ana inaianei ko Ngarangi.

Te Waipounamu: Tame Parata. Taihoa pea ka whakaaturia etahi.

PITOPITO KORERO.

I te whakaaro a te kai-whakaako hou o Huarere ka timata ta ratou hanga taonga hei hokohoko a ko nga moni e puta mai ka tukua mo te Hahi Maori. Te whakaaro tuutahi kia £1 noa te moni, to muri mai kia £3, to muri mai kia £10. I te mutunga o te hokohoko kītea ana te nui o te moni e £25! Na nga pakaha i homai etahi taonga, na ratou ano i hoko te nuinga o nga mea. He mahi tino pai teuei.

Kei te whakahaere boki a Mibi Reweti i tetahi hokohoko ki tona kainga i Kaiti, Turanga, ko tetahi wahi o nga moni hei whangai i nga minita Maori, ko tetahi wahi mo te tuku i te Rongopai ki Meranibia. Hei te 6 pea o nga ra o Noema nei tu ai. E nga Maori, me kore a koutou taonga ka tuku mai ki a ia, ka nui tona hiabia.

Kei te toe tonu etahi kape o "Te Tui," kei te tatari tonu matou ki nga tono mai. Kei whea anake ra te tini tamariki i kura nei ki Te Aute? Ka tukua iho te utu ki te 3d. Ko to matou hiabia kia pau enei kape.

I rongu matou mo tetahi ngeru hopu tuna kei Whangara! Ko taua ngeru tonu te kammoana a ona rangatira. Ka mau te tuna kaore e kainga, engari ka mauria mai hei kinaki tae-wa ma ona rangatira. He ngeru tino tipua! Kaore pea e mau 'rats' mai ana, 'lizards' ranei ma ona rangatira?

Kei Amerika he hoiho tipua, tupou ai, engari kaore e hopu tuna ana. He mea whakaako tenei hoiho o te itinga mai ano. Ki te ruku ia hei te pueatanga ake ka hoatu he luka hei utu.

HE RETA NO HUKARERE.

Hukarere.

Hurac 25th, 1899.

Ki o matou tungaane i Te Aute,

E tania ma, Tena ra koutou, i runga i nga manaakitanga a to tatou Matua i te rangi. Tenei ta koutou reta kua tae noa mai ki a matou, engari katahi ano matou ka watea ki te whakahoki atu.

Kanui to matou whakamahi atu ki o koutou whakaaro, i tubia mai nei e koutou kia matou ara katahi ano matou ka mohio ki te nui o to koutou whakaaro mai kia whakakotahitia tatou ki te rapu tikanga e puta ai he painga ki to tatou iwi, ara ki te Iwi Maori.

E whakaae ana matou kia whakakotahitia tatou, ki te hapai ake i nga morehu o to tatou iwi; ko tatou hoki nga mea e akona ana ki nga mea pai a te Pakeha.

E titiro ana matou he mahi nui tenei kua whakakotahitia nei ki o tatou aroaro, ina haki atu tatou ki o tatou kainga.

Heoi, ahakoa ngaikore tatou me anga ano ki te mahi me te whakaaro ano ki te Kai-whakakaha, ana nei te ki 'e mana ana tona kaha i runga i to tatou ngoikoretanga.'

Hei kona ra e tania ma, ma to tatou Matua tatou e awkina e whakakaha i runga i a tatou mahi.

Heoi ano, na o koutou tuahine o Hukarere.

Na M. A. Gage,

me etahi atu e 52 i haia.

HE RETA.

Kia Were Mati.

E hoa tena koe; ko to hereni i tuku mai nei hei parirau atu moku ki a koe, kaore ano kia tae mai. I peheaia to tukunga mai?

Na Te Pipiwharaua.

TE UTU O TE WUURU.

Tino nui atu te utu o te wuuru inaianei. Katahi ano ka taea tenei utu mo nga tau e 20 kua pahure ake nei. I a Tilema 1898 i penei te utu mo ia ahua, mo ia ahua, wuuru: -

Hawhe-purere (Cross-bred) pai ... 8½d.

Hawhe-purere ahua kino ... 5¼d.

Marina (merino) ... 8d.

Nga utu o enei ahua wuuru inaianei:

Hawhe-purere pai ... 11d.

Hawhe-purere ahua kino ... 6¼d.

Marina ... 12d.

(Ko nga utu i runga ake nei, mo te pauna 'lb').

Ko enei utu i runga ake nei no te makete whakamatunga o Ranana. I whakauroa ai e matou ki roto o ta taea pepa, na runga i te tono mai a nga kai-tautoko o Te Pipiwharaua. Tetahi e tino mohio ana matou he rongu pai tenei ki te hunga whakatipu hipi.

H. K. te Awarau.

INAIANEI ANO.

E kiia ana i te mauranga mai i tetahi tupa-puku i roto i te kawhena kia Haare Tawha, -tetahi o nga minita Maori tuatahi -ka tu ia ka whai-korero ki taua tupa-puku: -“E ta, kia ngaro ki roto o te rakau ka haramai ai ki au? I te tangihanga o taku pere kaore koe i haramai. Kei te rongu ake koe?” Ebara taku i te tautoko i te tikanga a Haare Tawha, engari he whakaatu i te whakaakoranga o roto o tenei korero kia tatou. He nui nga tangata e mahi ana mo te reinga i to ratou oranga, engari kia whakatatata ki te mate, kanui to ratou hiahia ki te piki ki te rangi. He tikanga tutua tenei, he mahi tabae. E hoa nua kana e tukua kia pirau rawa ka tadhuri ai ki te Atua, engari hei *inaiane ano*, kei kaha ana te tinana, kei marama ana nga whakaaro ki te mahi ki to tatou Kai-whakaora. E kore e mohiotia he pono to tatou ripeneta i te mea e whakahemo-hemo ana, he wehi noa ranei i te mate. I rongu au i tetahi tangata i ki e ripeneta ana ia i a ia ka tata te hemo, otira kaore ia i mate engari i ora mai, a i tona tino oranga ka ngaro te ripeneta, ka hoki ano ki tona ahua tawhito. Ke tona wehi i te mate i pohelhe ia he ripeneta. He whakatauki na te pakeha “*Leave not for to-morrow what you can do to-day*”

“kaue e waiho mo appo ka mahi ai i te mea e ahei koe ki te mahi i tenei ra.” E ki ana ko te kipu tapu -“Nana, te wa manakohanga mai, nana tenei te ra o te whakaora nga.” Inaianei ano! Kei taihoa, a taihoa tonu atu!

Te Awangawanga.

NGA KAIPUKE PAKARU.

Kua kua a te Waikato, i rere mai i Ingarangi ki Nui Tireni. I te 5 nga ra o Hume, e tata ana ki Keepa Taore, Awherika ka whati te wira. E 4450 maero i manuhacere ai taua tima. E wha nga kaipuke heera i kite i a ia i whakamatai tetahi ki te parete, kore rawa i taea. Na te Asloun, he tima, katahi ka taea. He tino riri ta taua tima, he iti rawa hoki ia i a te Waikato. Neke atu i te 2000 maero tona paretetanga i a te Waikato. E rua montanga o te taua parete. I tetahi momunga tata tonu te rua rawa nga ra, katahi ka kite ana nga tima. No te 8 o nga ra o Oketopa ka u ana tima ki Weehi Ahitereiria. Ahakoa nui te moana, kitea ake te tima ngaro. Kei te tono nga rangatira o te Asloun kia £50,000 te utu ki to ratou tima!

I maharatia kua mate a te ‘Envy,’ he kaipuke iti nei, i rere mai i Poneke ki Akarana. I waho o Ibi Keepa (Waiapu) ka puta te marangai, ka piupiuu taua kaipuke ano he anga pipi. I waho o Moehau ka tukitukia e te hau nga pakaiahi, me te whare, ka mea te kapene e kore ratou e ora. Katahi ka whaoria he pukapuka ki roto i te patara, ka maka ki te moana. Koia nei nga korero i roto i te patara i pae ki Moehau:—

“*Kino atu te hau. Kei te wehi hei tutuki ki te whenua. E 30 maero pea to matou mataratanga mai i Moehau. Kei te rere ki te tuaraki. Mana noa matou e ora. Kei te whakawhirinaki tonu ki te Ariki ki a Ihu. Kua pakaru nga pakaiahi me te whare: Kapene Tianupiana.*”

I te kitenga i te pukapuka nei, ki katoa te tangata kua mate a te ‘Envy,’ otira kotahi wiki i muri mai ka puta mai taua maia iti nei ki Akarana, i hoki mai i ko noa atu o te Rerenga wairua. I ora ai na te mea i horea he peeke hui ki nga taha hei whakamarino i te moana. I mana te inoi a te kapene: “Kei te whakawhirinaki tonu ki te Ariki ki a Ihu.”

HE WHAKAMAHARATANGA.

Nui atu te rangi a Turanga nei, a te pakelina a te Maori, mo te matenga o Wutupaia-Honehano (Mr. Woodbine Johnson) i te 10 o nga ra o tenei marama. He tino rangatira no Turanga nei, i meae ia i tetahi wahine Maori rangatira, i a Meri, he mekopuna na Te Whata ki tona taha o te Wairoa, na Tawhe, ki tona taha ki Turanga nei. He tamaiti ia na tetahi minita o te Hahi o Ingarangi i Ingarangi. Tokowha ona tamariki; tokotoru i tangi mataotao katoa ki to ratou matua. I ohoere tonu te matenga o Honehano, na konei i kaha rawa ai te manamona, mo nga mea hoki i mahue ora iho. He tangata mate-ohu atawhai i te pakeha i te maori. E mate ana ona kare, e tuku nui ana ia i te kai mo nga whakaruru a tona iwi maori, he tangata ohauha ki nga mahi katoa, ko te pou ko te matua o nga maori o tona takiwa. I tona mauranga mai i te Muriwai ki te urupa i Turanga, nui atu te maori te pakeha i whai i muri i tona kawhena; ka tae he kainga ka mau te maori ki te rau-rakau, ka timata te tangi. I uhiia te kawhena e tetahi wahine maori ki te korowai. Hoatu e koro! Waiho iho to whanau ki te Atua o te pani o te pouaru, ki “te Atua o te whakamaritanga katoa.” I a tatou ano e ora ana ki roto tatou i te mate.”

Na Roimata.

HE MIHINI TINO WHAKAMIHARO.

I tae mai tetahi wahine no Merepana ki Turanga nei, ki te kauwhau mo te whakamutu i te hoko waipiro; tona ingoa ko Mimi Harihana Rii (Mrs Harrison Lee). Nui atu te haere o te tangata ki te whakarongo ki taua wahine nui atu hoki te whakamihini. Ka pai te roa, ka tika te kupu, ka ngahau te korero, ka ataahua te kaupapa, ka kino te haere. E kore e roa rawa a matou kupu mo nga korero a taua toa heoi ano ko te whakamihini. Me korero e matou tetahi o ana kupu whakarite:— I tutaki etahi pakeha tokorua no Amerika, no te tai tua-raki tetahi, no te tai ki-te-tonga tetahi. Ka whakamanamana to te tai tua-raki mo ta ratou mihini tino whakamiharo atu. Ki te purua atu he poaka ora i tetahi pito o taua mihini ka puta mai he tofiti katoa i tetahi pito. Katahi ka whakahokia mai e tetahi o nga pakeha ra, "Koi ana noa ta koutou mihini whakamiharo? Kaore e tata mai ki ta matou. Ko ta matou ki te purua atu he tofiti i tetahi pito te putanga mai i tetahi pito he poaka ora, a ki te kino te tofiti ka taea ano te whakahoki ki te oranga o te poaka." Te mihini tuatahi kua oti i te Kawawatanga ko te whare hoko waipiro, na te Kawawatanga hoki i raihana. He pai te tama-iti a te tangata i te wa i a ia, he taonga kai-ngakau. I uru ora atu ki te paparakauta, te putanga mai ki waho kua taka, kua mate, kua totiti. Katahi ka hopukia e te pirihimana a te Kawawatanga ka purua ki te mihini tuarua ara ki te whare-herchere, he whai kia ora, ara kia rite ki tona ahua o mua. Otira kihai te mihini tuarua i kaha ki te whakaora. Ka puta mai te tangata haurangi ki waho o te whare-herchere, ka haurangi, ka hoki atu ano, ka totiti tonu, ka totiti tonu. He aha te tikanga pai? Me whakakopi te mihini tuatahi, te mihini whaka-totiti ara me kati nga paparakauta. Kua tukua mai ki te iwi pakeha te mana whakakopi, whakatuwhera tonu ranei i nga whare waipiro. Ko ta matou tangi ki te iwi pakeha kia hunaia atu enei whare whakamatautau i te tangata. I te hui a Te Aute i tu ki Taumata-o-Mihi i tu nga rangatira o Ngatiporou ki te whakaatu i te ratou mate i nga whare waipiro; ki te tu tonu mai i nga tirohanga kanohi kaore te tangata e kaha ki te riri ki te whakamatautauranga. E tino mohio ana matou mehemea kaore he whare waipiro e kore nga tamariki e mohio ki te kai waipiro. E nga hawhe-kaibe me tonu e koutou kia rehitatia o koutou ingoa a tera koutou e ahei ki te pooti mo te waipiro. I te ra pooti e rua tikiti e homai ki te tangata ko te tikiti mo te pooti mema, ko te tikiti mo te pooti waipiro. Te pooti mo te whakakore i te waipiro me patu ki te pene *te raina i atahi*

anake. Koia nei nga raina:—

I vote that the number of licenses existing in the district continue.

I vote that the number of licenses existing in the district be reduced.

I vote that no licenses be granted in the district.

Ki te whakamaoritia ka penei te tikanga:—

Ka pooti ahau kia tu tonu nga raihana waipiro i tenei rohe pooti.

Ka pooti ahau kia whakaitia nga raihana waipiro i tenei rohe pooti.

Ka pooti ahau kia kore he raihana waipiro i tenei rohe pooti.

Kia marama rawa, *ko te raina tuatahi anake e patu*, ara ko tenei:—

I vote that the number of licenses existing in the district continue.

Ki te nui nga tangata i patu i te raina tuatahi, ka tu tonu nga paparakauta, engari ko te hoko waipiro ka mutu. E te iwi ina te ora! Kia kaha ki te pana atu i tenei kai weriweri, kai patu, kai whakaporangi i te tangata, whakarawakore, whakawai i nga tamariki, iki i te wairua o te mano ki te po. Ahakoa he kai-waipiro te tangata e mea ana matou ka whakaae noa atu ia ki te pooti kia whakanutua te hoko waipiro.

I hangaia hetia mai te pia

He moni ke te hiahia,

I takea mai nei wai

E momia noatia nei te pai

Aue! te kino o te pia,

Aue! te whakahiahia;

Aue! te mahi whakawai

A Hatana ki tenei wai;

Aue! te whai i a mate e,

I tera huarahi he.

Na Te Ngakau-pouri.

TE KAI TANGATA.

I te pakarutanga o tetahi kaupuke ka eke tokowha o nga tangata ki runga i te mokihini, na ratou ano i hanga. Roa noa atu te takiwa e rere ana ratou; ka pa te mate kai, te mate wai. Katahi ratou ka maka rota mo te mea o ratou e patu; a te taunga o te rota ki tetahi ka patua hei kai, a ko ona toto i inumia e ona hoa hei wai! Ka kino te haere a te kai tangata!

NGA RUKA KAREAO MA TA TATOU MANU.

6/6 Roka Ruka. 5/1 Ihuraira Muihana, Rev. Hone Papahia, Rapata Parata, Wi Takoko. 4/2 Winata Te Hata.
2/5 Rev. Reihana Ngatote, Hare Hetererewaka, Potene Tuhiwai, Wi Tupaea, H. Pahan. 2/7 Wiremu Huiua, Mahi Ngaki, Herewini Te Toko, Iehu Ngawaka. 1/2 Ruka Huru, Hohepa Wahangu, Eriha Waita, Heta Kawiri, J. Hardiman, Tare Kemara.